

GRAĐA

**GRAČANIČKI
GLASNIK**
časopis za kulturnu
historiju

Broj 40, godina XX,
novembar, 2015.
[str. 71-80]

© Monos 2015

Nekoliko podataka o narodnom zboru na Bukvi iznad Sokola u septembru 1942. godine

Ago Mujkanović

Autor objavljuje članak iz lista El-Hidaje o teferiču i narodnom zboru na Bukvi iznad Sokola (Gračanica), koji su organizirali pripadnici Hadžiefendićeve legije. Uz članak je priloženo i nekoliko fotografija snimljenih tom prilikom, kao i jedan arhivski dokument iz privatne kolekcije, a sve je popraćeno autorovim komentarom, u kome se objašnjava historijske prilike u kojima je spomenuti skup održan i njegov značaj.

Ključne riječi: Gračanica; Bukva; Soko; Drugi svjetski rat; 1942; Hadžiefendića legija; Muhamed Hadžiefendić; Ibrahim Pjanić; hafiz Ibrahim ef. Mehinagić;

Početkom septembra 1942. godine na brdu Bukva iznad Sokola organizovan je veliki narodni zbor koji je započeo obavljanjem podne namaza i učenjem kišne dove, nakon čega je uslijedila i svečana smotra jedinica Hadžiefendićeve legije, odnosno Domobranske dobrovoljačke (Domdo) bojne Gračanica, uz narodno veselje i teferič. Radilo se o brojnom i masovnom skupu, koji je privukao veliko mnoštvo posjetilaca sa područja Gračanice i okoline, tako da se može ocijeniti i kao centralni javni događaj koji se u to vrijeme na ovom području zbilo. Skup je bio i manifestacija jedinstva bošnjačkog naroda Gračanice, njene okoline, i cijele sjeveroistočne Bosne, ali i njegove odlučnosti i riješenosti da brani svoje domove, imovinu, živote i opstojnost na ovome prostoru.

Ovom prilikom objavljujemo nekoliko dosta fragmentarnih izvora koji donekle bacaju svjetlo na taj događaj i približavaju nam djelić tadašnje atmosfere.

* * *

Navešćemo najprije kratku, nepotpisanu reportažu objavljenju u listu *El-Hidaje*, glasilu istoimene organizacije, u V. godištu, broj 1-2 od 14. rujna 1942., odnosno 1. ramazana 1361. godine, na strani 38:

“PRIMJER VRIJEDAN PAŽNJE

3. rujna ove godine održan je kod Gračanice, na mjestu zvanom »Bukva« teferić, koga su priredili legionari Hadžiefendićeve dobrovoljačke legije. Teferiću je bio prisutan i sam zapovjednik legije bojnič Muhamed Hadžiefendić. Poslije podne namaza, koji je klanjat zajednički, i kišne dove, koja je tom prilikom proučena, započeo je narodni teferić, kome je uz časnike i legionare spomenute legije, prisustvovao veliki broj svijeta iz okoline Gračanice. Tom je prilikom održano i nekoliko govora. Ibrahim Pjanić, zapovjednik položaja »Bukve« i logornik Gračanice, pozdravio je Hadžiefendića istaknuvši tom prilikom potrebu što veće međusobne povezanosti i požrtvovanosti. Potom su govorili bojnič Hadžiefendić i podpredsjednik El-Hidaje Hfz. Ibrahim ef. Mehinagić, vrhovni šeriatski sudac. On je u svome govoru između ostalog prikazao prisutnim i rad i nastojanje El-Hidaje oko poboljšanja naših teških prilika, naročito u današnje doba. Pozvao je prisutne da i oni pomognu El-Hidaju u njenim nastojanjima.

Kao priznanje za takav El-Hidajin rad, prisutni su na mjestu sakupili, i to većinom pripadnici same legije, za izdavački fond El-Hidaje sumu od 4220 Kuna. Na ovoj pažnji uredništvo lista se najtoplije zahvaljuje.”

Nekoliko prvih rečenica ovog članka citira i književnik Derviš Sušić u poznatom političkom pamfletu “Parergon”,¹ pri čemu navodi samo ono što mu je moglo poslužiti kao dokaz tobožnje direktne veze Hadžiefendića legije i organizacije El-Hidaje, koje posmatra krajnje negativno.² Međutim, gledajući čla-

nak u cjelini, vidi se da je list “El-Hidaje” izvijestio o događaju ne iz razloga što je ta organizacija imala nekakvu vezu s Hadžiefendića legijom, nego zato što je događaju prisustvovao hafiz Ibrahim ef. Mehinagić, vrhovni šeriatski sudac i potpredsjednik El-Hidaje, koji je u svom govoru pozvao prisutne da pomognu rad organizacije, pri čemu je sakupljen i odgovarajući iznos novca za njenu izdavačku djelatnost.³

* * *

Osim citiranog članka, po prvi put objavljujemo i jedan dokument, sačuvan u privatnoj kolekciji dr. Omera Hamzića iz Gračanice. Dokument je nastao u Stožeru Domdo bojne Gračanica, a upućen je natporučniku Abdulahu Avdi Dajdžiću, zapovjedniku sati u Brijesnici, inače učitelju u civilu. Citiramo ga u nastavku u cjelosti, a faksimil donosimo u prilogu na kraju rada.

“Nadporučniku g. Daidžić Abdulahu!

Zapovjednik 21. Sata stožerni narednik g. Ibrahim Pjanić poziva Vas, da u četvrtak 3. rujna 1942. blagoizvolite prisustvovati teferiću koji će se održati u Sokolu, a istome će prisustvovati i Bojnič Hadžiefendić.

Ujedno me je zamolio da Vam saopćim, da možete sa sobom povesti koga još želite.

P. N. [po naredbi] zapovjednika,

Pobočnik Laznik

P.S. S moje strane preporučujem Vam, da u toku sutrašnjeg dana ne jedete ništa jer kako sam informiran biti će krkancije do mile volje.”

tadašnjeg Centralnog komiteta SK BiH, “Parergon” je imao za cilj obračun sa tradicionalnom elitom i građanskom politikom bošnjačkog naroda, kao i njenom historijskom ulogom. Radi se o djelu koje ne ide u prilog umjetničkom i intelektualnom ugledu Derviša Sušića, pisca koji u svojim historijskim romanima pokazuje veliko razumijevanje za temeljna pitanja povijesne sudbine i razvoja Bošnjaka. Sušić, inače, u svojim djelima za narod kome je pripadao dosljedno koristi historijski utemeljenu odrednicu – Bošnjaci.

³ Treba podsjetiti da je El-Hidaje 1941. prva izrekla javnu osudu bezakonja i nasilja ustaškog režima, što je pokrenulo donošenje niza javnih rezolucija širom Bosne i Hercegovine, koje potpisuju najugledniji predstavnici Bošnjaka.

1 Derviš Sušić, *Parergon* (Bilješke uz roman o Talu), NIŠRO “Oslobođenje”, Sarajevo, 1980., str. 164-165.

2 U takvom tendencioznom i falsifikatorskom maniru pisan je i ostatak ovog pamfleta. Napisan po nalogu

Iako je po svom post scriptumu ovaj dokument donekle i šaljive prirode, ipak je i važno historijsko svjedočanstvo. Vidimo, između ostalog, da je službeni naziv sati (satnije, čete) kojom je zapovijedao Ibrahim Pjanić u to vrijeme glasio 21. sat, te da je Nino Laznik, koji potpisuje dokument, u to vrijeme bio pobočnik (adutant) u stožeru bojne.

* * *

Redakcija "Gračaničkog glasnika" posjeđuje jednu seriju fotografija snimljenih tom prilikom, a koje su prije desetak-petnaest godina skenirane iz privatne kolekcije g. Ahmeda Hadžiefendića, sina bojnika Muhameda, osnivača i zapovjednika Domobranske dobrovoljačke legije. Fotografije su većinom slabije kvalitete ili su loše skenirane, ali su ipak dragocjeno svjedočanstvo o spomenutom događaju i tim vremenima. Donosimo ih u prilogu na kraju ovoga rada (**fotografije 1-11**). Uz njih prilažemo i još jednu skupnu fotografiju snimljenu istom prilikom (**fotografija 12**), koja potiče iz zaostavštine gračaničkog fotografa Ismeta Šakovića (1920.-1945.). Iako je ranije već objavljivana (u 29. i 34. broju *Gračaničkog glasnika*), na određen način čini cjelinu sa prethodnom serijom.

* * *

Spomenimo na kraju da je narodni zbor na Bukvi održan u vrijeme relativno stabilne vojnopolitičke situacije na području sjeveroistočne Bosne, pa tako i u okolini Gračanice. Još početkom ljeta došlo je do uspostave trajnijeg primirja, nakon što su u ustaničkim područjima na Trebavi i Ozrenu prevladali četnički elementi, koji se odlučuju na pregovore, a potom i sklapanje primirja sa vlastima NDH. Nakon toga, sa prostora sjeveroistočne Bosne se povlači i najveći dio aktivnih jedinica oružanih snaga NDH, kako regularnog Domobranstva, tako i partijske Ustaške vojnice. Bošnjačka naselja ovog područja su na taj način ostala bez efikasne zaštite u slučaju novih četničkih napada, jer je bilo jasno da je njihovo primirje samo stvar taktike i "ku-

povine vremena". S druge strane, potez vlasti NDH među Bošnjacima je primljen kao svojevrsna izdaja, jer nijedna klauzula sporazuma sa četnicima ne predviđa sankcije u slučaju novih napada na bošnjačko stanovništvo.

Zato je Hadžiefendićeva legija bila čvrst garant sigurnosti ovdašnjeg stanovništva i uživala je skoro jednodušnu podršku među narodom. Veliki narodni zbor na Bukvi iznad Sokola, 3. septembra 1942., predstavlja jedan čvrst dokaz za ovu tvrdnju, jer su se tu, na jednome mjestu i oko jednog cilja, okupili i najugledniji narodni prvaci gračaničkog kraja, ljudi koji su prije rata pripadali različitim političkim opcijama i organizacijama, a koji će se i kasnijim razvojem vojnopolitičke situacije i ratnih prilika naći na različitim i međusobno suprotstavljenim stranama. Zbog svega toga, skup na Bukvi vrijedi dalje istraživati i nadamo se da će ovaj prilog potaknuti prikupljanje novih podataka, dokumenata i fotografija koje se vjerovatno mogu naći u privatnim kolekcijama i porodičnim zbirkama, kao i sjećanja ljudi koji su prisustvovali ovome zboru i koji su još u životu.

SUMMARY

A Few Data on the National Gathering in Bukva Above Soko, in September 1942

The author published an article from the magazine El-Hidaje about teferić and the national gathering in Bukva above Soko in Gračanica, which were organized by the members of Hadžiefendić's legion. Along with this article, the author supplemented few photographs taken on that occasion, as well as one archival document from the private collection. Finally, the author commented each segment, thus explaining the historical opportunities in which the mentioned gathering was held and its importance.

Key words: Gračanica; Bukva; Soko; Second World War; 1942; Hadžiefendić's legion; Muhamed Hadžiefendić; Ibrahim Pjanić; hafiz Ibrahim effendi Mehinagic

Fotografija 1: Svečani doček bojnika Hadžiefendića.

Fotografija 2: Priprema za pozdravni plotun. Postrojeni legionari iz Sokola, pripadnici satnije stožernog narednika Ibrahima Pjanića, dočekuju Hadžiefendića i njegovu pratnju.

Fotografija 3: Legionarski stroj i pozdravni plotun. Upadljivo je da su skoro svi legionari u svojim svakodnevnim, narodnim nošnjama, a i oružje koje su posjedovali najvećim dijelom su sami nabavili.

Fotografija 4: Hadžiefendić obilazi legionare iz Sokola. Iza njega je vjerovatno pričuvni satnik Sejdo Đulić, zapovjednik bojne iz Gračanice, desno je, u uniformi, Ibrahim Pjanić

Fotografija 5: Hadžiefendić s Pjanićem i drugim zapovjednicima Domdo bojne Gračanica

Fotografija 6: Ibrahim Pjanić sa okupljenim narodom.

Fotografija 7: Hadžiefendić sa pratnjom među narodom

Fotografija 8: Zaigralo se i bosansko kolo

Fotografija 9: Osvježenje u hladovini borova

Fotografija 10: Ugledni gosti iz Gračanice: hafiz Ibrahim ef. Mehinagić, dr. Avdo Prohić, kotarski liječnik, i Hifzaga Hifziefendić, gradonačelnik Gračanice.

Fotografija 11: Prigodno obraćanje hafiza Ibrahim ef. Mehinagića

Fotografija 12: Detalj sa Narodnog zbora na Bukvi u septembru 1942.

Nadporučniku g. Daidžiću Abdulahu!

Zapovjednik 21. Sata stožerni narednik g. Ibrahim Pjanić poziva Vas, da u četvrtak 3. rujna 1942. blagoizvolite prisustvovati teleriju koji će se održati u Sokolu, a istome će prisustvovati i Bojnik Hadžiefendić.

Ujednom me je zamolio da Vam saopćim, da možete sa sovom povestiti koga još želite.

P.S. S moje strane preporučujem Vam, da u toku sutrašnjeg dana ne jedete ništa jer kako sam informiran biti će krkancije do mile volje.

P.N. Zapovjednika
Pobočnik Laznik/

Faksimil 1: Poziv upućen iz Stožera Domdo bojne Gračanica zapovjedniku Domdo sati u Brijesnici, Abdulahu Dajidžiću, na skup od 03. 09. 1942. na Bukvi.